تصویر اشتقاق کبیر ثالثی از ثنائی به رغم عدم وجود ریشه ثنائی در برخی از کلمات

شاگرد: در برخی از کلمات هست که جزء اول و دومش را در کلام عرب ندارید، مثل شهر، که شَهٌ ندارید. ای مثل فقه، که قَهٌّ ندارید. در این موارد شما که فرمودید ممکن است تمام کلمات از دو جزء تشکیل شده باشد، چه می‌گویید؟

استاد: یک وقتی که حوصله‌اش بود، تمام ثنائی‌ها را جمع‌آوری کرده بودم. ببینید در اینجا چند محتمل هست. یک محتمل این است که به حرف همان کسانی برگردیم که می‌گویند ثلاثی است. ولی بنابر آنکه بخواهیم به ثنائی ارجاع بدهیم، چند محتمل هست. یکی اینکه ما یک ثنائی‌ای که داشته‌ایم که آن چه که در اینجا آمده از باب قلب و ابدال است. چون می‌دانید یکی از مهمترین چیزهایی که در اشتقاق کبیر حرف می‌زنند، مسأله قلب و ابدال است. یعنی حروفی که نزدیک هم هستند گاهی قلب می‌شوند. لذا وقتی «قهّ» نیست، باید به حروفی که در مخرج نزدیک آن می‌باشد که در آن قلب و ابدال صورت می‌گیرد، مراجعه کنید. چه بسا در آنها ثنائی‌ش هست. اینجا که آمده دچار قلب شده است. این نکته مهمی است.

مسأله دیگری که هست فراموش شدن ثنائی است. گاهی یک ثنائی در بستر پیدایش این ثلاثی بوده، که ثنائی آن از باب هجر، مهجور شده. اگر ما لغت‌های قدیمی‌تر را ببینیم، شواهدی از آن پیدا می‌کنیم. وجه دیگر زبان‌های هم خانواده است. زبان‌هایی هستند که به هم نزدیک هستند. اگر ما این ثنائی را در این زبان پیدا نکردیم، وقتی به زبان‌های هم خانواده برویم، چه بسا در آن جا پیدا کنیم. لذا از این چند راه ما می‌توانیم بحث را توسعه بدهیم، درجایی‌که ثنائی آن، مستقیماً در زبان عربی نیست. من یک جدول جمع‌آوری داشتم. اما اینکه منفی‌هایش هم بود یا نه، یادم نیست.

بازبینی #1
ایجاد شده 20 مه 2026 12:09:58 توسط ... .
به روزرسانی شده 20 مه 2026 12:10:29 توسط ... .